

บทที่ 5

ผลการศึกษาศักยภาพของบึงหนองช้างในการเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว

ในบทนี้จะกล่าวถึงผลการศึกษาศักยภาพของบึงหนองช้างเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี โดยศึกษาศักยภาพของบึงจัย 8 ด้านของการเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว ได้แก่ 1) การรู้จักชนิดและพันธุ์บัวที่จะปลูก 2) คุณสมบัติของดิน 3) คุณสมบัติของน้ำ 4) ช่วงของอุณหภูมิ และความเร็วลม 5) ปริมาณของแสงแดดที่บัวต้องการ 6) ภาชนะที่ปลูก 7) โรคและศัตรูของบัว และ 8) ผู้ปลูกเลี้ยงและผู้ดูแล

ผลการศึกษา

1. ความเข้าใจเรื่องชนิดและพันธุ์บัวที่ปลูก

การศึกษาศักยภาพข้อนี้มุ่งศึกษา ความรู้ความเข้าใจของประชาชนทั่วไปโดยเฉพาะในท้องถิ่น ซึ่งเป็นที่ตั้งของแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว โดยผู้ตอบแบบสอบถามควรจะสามารถระบุถึงชนิดและพันธุ์ของบัวได้ โดยใช้ชื่อ “อุบล” ซึ่งเป็นชื่อต้นของจังหวัด และเป็นบัวชนิดบัวก้านอ่อนหรือบัวสายมาใช้เป็นคำถามเพื่อทดสอบความรู้ พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบ “บัวหลวง” คิดเป็นร้อยละ 44.5 และร้อยละ 21.0 ตอบ “ไม่ทราบ” รวมตอบ “บัวหลวง” และ “ไม่ทราบ” คิดเป็นร้อยละ 65.5 ที่เหลือตอบว่าเป็นบัวก้านอ่อนหรือบัวสาย คิดเป็นร้อยละ 34.5 สอดคล้องกับคำตอบของแบบสอบถามที่ว่าบัวชนิดใดควรเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ตอบ “บัวหลวง” คิดเป็นร้อยละ 47.5 และร้อยละ 18.0 ตอบว่า “ไม่ทราบ” รวมตอบ “บัวหลวง” และ “ไม่ทราบ” คิดเป็นร้อยละ 65.5 ที่เหลือตอบว่าเป็นบัวก้านอ่อนหรือบัวสาย คิดเป็นร้อยละ 34.5

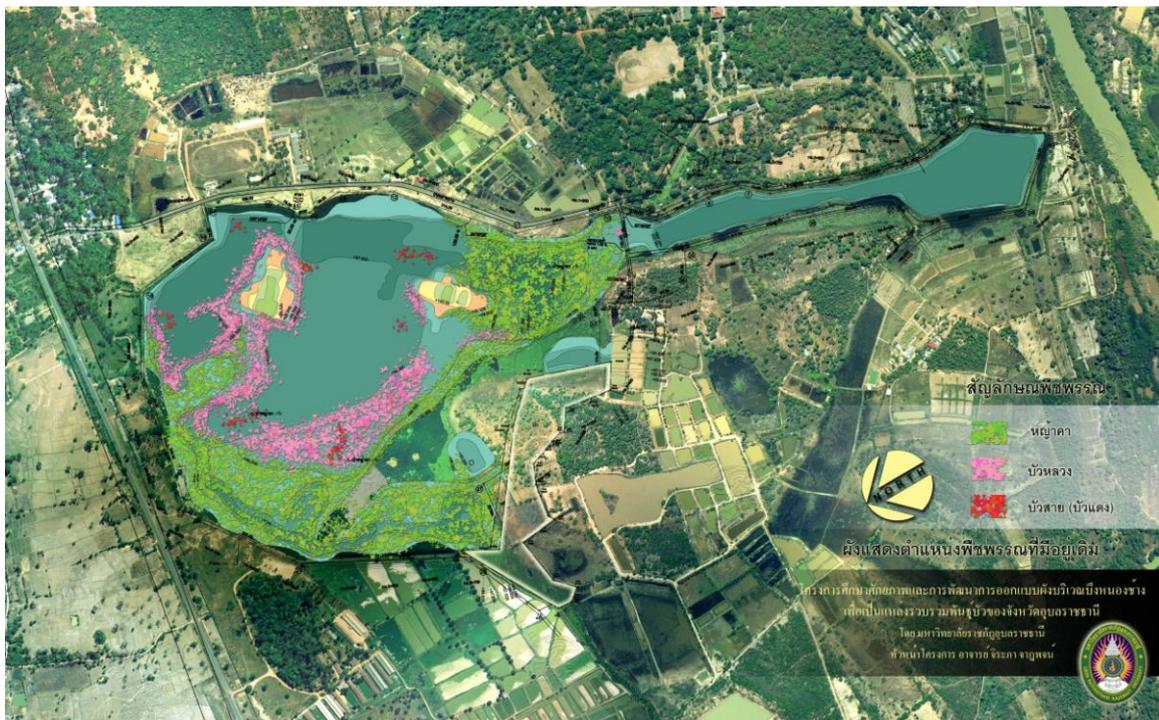
จากผลการศึกษาดังกล่าว หากจะให้คะแนนความเข้าใจเรื่องชนิดและพันธุ์บัวของชุมชน และประชาชนทั่วไป ซึ่งจะต้องดูแลและอธิบายให้ผู้เข้ามาเยี่ยมชมแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว ตลอดจนการศึกษาถึงวิถีดูแลรักษาาร่วมกัน โดยคิดจากร้อยละที่สามารถระบุชนิดของบัวได้ ศักยภาพข้อนี้ได้คะแนนระดับ 2 หมายถึง มีศักยภาพน้อย (ร้อยละ 20.01-40.00)

ตารางที่ 5.1 ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับชนิดและพันธุ์ของบัวของผู้ปลูกเลี้ยงดูแล

1. ทราบหรือไม่ว่า “อูบล” หมายถึงบัวชนิดใด	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1.1 บัวกินสาย	138	34.5
1.2 บัวหลวง	178	44.5
1.3 ไม่ทราบ	75	21.0
รวม	400	100
2. บัวชนิดใดควรเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัดอุบลราชธานี		
1.1 บัวกินสาย	138	34.5
1.2 บัวหลวง	190	47.5
1.3 ไม่แน่ใจ	63	18.0
รวม	400	100

2. คุณสมบัติของดิน

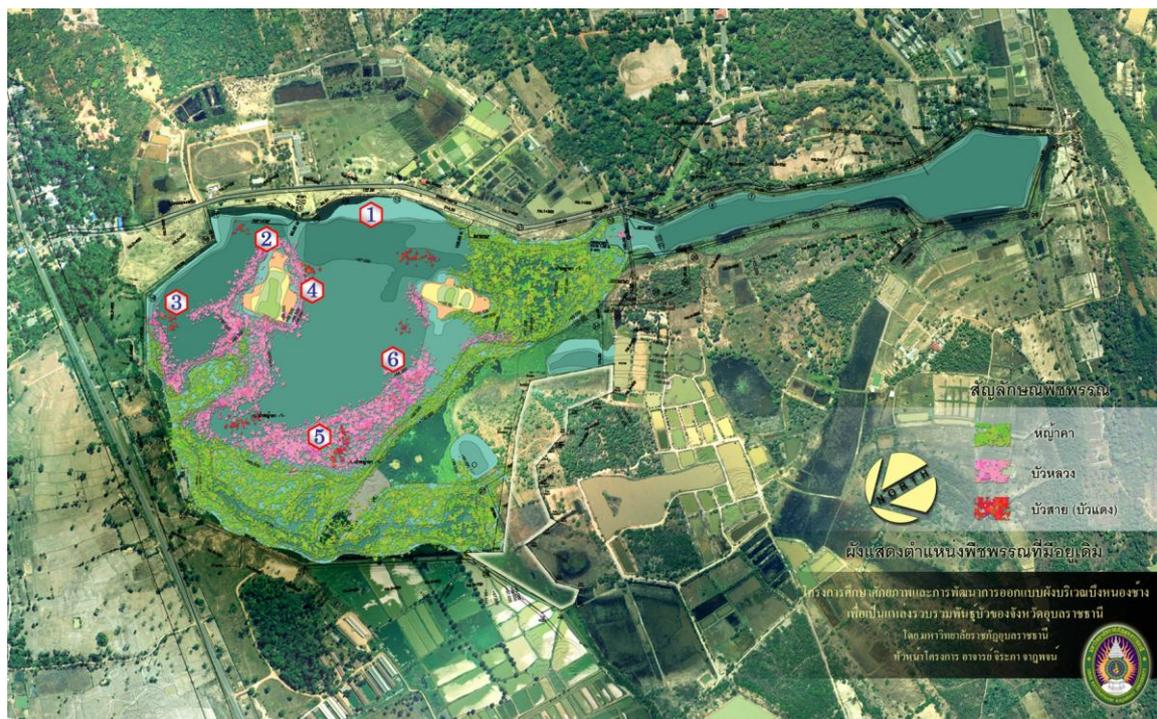
จากการสังเกตเปรียบเทียบชนิดของดินในบึงหนองซ่าง พบว่า หน้าดินในหนองน้ำบริเวณที่ไม่ได้ขุดลอกเป็นดินชนิดร่วนเหนียว โดยลึกลงไปเป็นดินทราย จากการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของศักยภาพด้านชนิดของดิน ดินร่วนเหนียวสามารถปลูกบัวได้ มีคะแนนศักยภาพระดับ 3 คือ เป็นดินร่วนเหนียว ปลูกได้บัวมีการเติบโตได้บัวก้านแข็งหรือก้านอ่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง เนื่องจากพบว่า บัวก้านแข็ง (บัวหลวง) เติบโตได้ดี แต่บัวก้านอ่อน (บัวสาย) เติบโตได้น้อยเพราะจากการสำรวจปริมาณบัวสายที่ขึ้นในหนองน้ำพบว่า มีปริมาณน้อยมาก พบประมาณ 30 กอ (ภาพที่ 5.1) เมื่อเทียบกับพื้นที่บึงและปริมาณบัวก้านแข็ง

ภาพที่ 5.1 แสดงบริเวณที่พบบั่วหลวงและบั่วส่าย

ความเป็นกรด-ด่างของดินซึ่งดินที่เหมาะสมสำหรับปลูกบั่วควรมีค่า pH อยู่ระหว่าง 6.0-7.5 ค่า pH (สภาพเป็นกลาง-ด่าง) โดยจากการนำตัวอย่างดิน จำนวน 6 จุด ไปทดสอบในห้องทดลอง (ตารางที่ 5.2) พบว่า ค่า pH เฉลี่ย 3.98 มีสภาพเป็นกรด ซึ่งเป็นค่า pH ที่ไม่เหมาะสม อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าบั่วก้านแข็ง (บั่วหลวง) สามารถเจริญเติบโตได้ดี แสดงว่าบั่วก้านแข็งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นกรด-ด่างของดินในบึงได้ แต่ค่าความเป็นกรด-ด่างนี้น่าจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของบั่วก้านอ่อน (บั่วส่าย) จากการเปรียบเทียบกับเกณฑ์ของศักยภาพเรื่องค่า pH ของดิน มีคะแนนศักยภาพระดับ 2 คือ ค่า pH ต่ำหรือสูงกว่า 6.0-7.5 (ไม่เหมาะสมสำหรับปลูกบั่ว) บั่วสามารถเจริญเติบโตได้ บั่วก้านแข็งและบั่วก้านอ่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง

สรุป ศักยภาพรวมด้านชนิดของดินและความเป็นกรด-ด่างของดิน มีคะแนนเฉลี่ย 2.5 หมายถึง ดินปลูกมีความเหมาะสมปานกลาง (2.5-3.49)

ภาพที่ 5.2 แสดงจุดที่เก็บตัวอย่างดิน

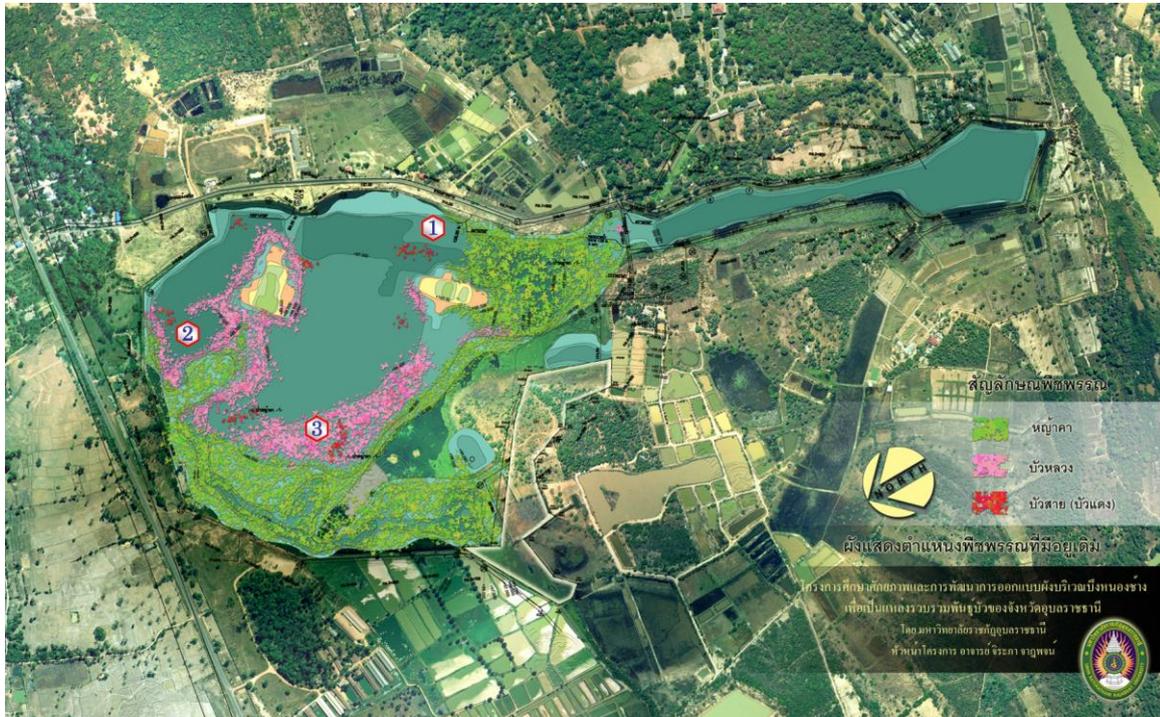
ตารางที่ 5.2 ผลการวิเคราะห์คุณสมบัติดินในบึงหนองช้าง

ตัวอย่าง	คุณสมบัติและปริมาณธาตุอาหารที่จำเป็น								
	pH	EC (mmho/cm)	O.M. (%)	N (%)	P (mg/kg)	K (mg/kg)	Ca (mg/kg)	Mg (mg/kg)	S (mg/kg)
จุดที่ 1	4.4	0.25	6.25	0.31	12.3	121	2633	1048	104.83
จุดที่ 2	4.3	0.16	1.65	0.08	16.55	123	2433	992.1	24.71
จุดที่ 3	3.8	0.32	6.18	0.30	17.9	102	2746	1078	241.65
จุดที่ 4	3.3	0.67	7.85	0.39	17.45	110	2596	1044	495.96
จุดที่ 5	4.0	0.22	7.81	0.39	22.85	186	3292	1152	82.61
จุดที่ 6	4.1	0.30	8.77	0.43	16.9	224	3790	1248	122.05
ค่าเฉลี่ย	3.98	0.32	6.42	0.32	17.33	144.33	2915	1093.78	178.64

3. คุณสมบัติของน้ำ

จากการทดสอบคุณสมบัติของน้ำในบึงหนองซอน จำนวน 3 จุด (ภาพที่ 5.3) โดยเปรียบเทียบกับค่า pH ของน้ำที่เหมาะสมสำหรับปลูกบัว พบว่า ค่า pH ของน้ำในบึงหนองซอนเฉลี่ยทั้ง 3 จุด คือ 5.02 มีสภาพเป็นกรด มีคะแนนศักยภาพเท่ากับ 2 มีความเหมาะสมน้อย (1.5-2.49) คือ pH ของน้ำต่ำหรือสูงกว่า 6.5-7.5 แต่บัวสามารถเจริญเติบโตได้ บัวก้านแข็งและบัวก้านอ่อนอย่างใดอย่างหนึ่ง โดย

จากการสำรวจพบว่าบัวก้านแข็ง (บัวหลวง) สามารถเจริญเติบโตได้ดี แสดงว่าบัวก้านแข็งสามารถปรับตัวให้เข้ากับสภาพความเป็นกรด-ด่างของน้ำในบึงได้ แต่ค่าความเป็นกรด-ด่างนี้น่าจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของบัวก้านอ่อน (บัวสาย) ซึ่งจากการสำรวจพบประมาณ 30 กอ (ภาพที่ 5.1)

ภาพที่ 5.3 แสดงจุดที่เก็บตัวอย่างน้ำ

ตารางที่ 5.3 คุณลักษณะของน้ำในแต่ละจุดเก็บตัวอย่างเปรียบเทียบกับผลการวิจัยของ โครงการสำรวจสถานภาพพื้นที่ชุ่มน้ำประเภทหนองบึงน้ำจืดของประเทศไทย ปี 2552

จุดที่	ปี พ.ศ.	2552	2554	2552	2554	2552	2554	2552	2554
	ค่าที่ทำกรวัด	จุดที่1	จุดที่1	จุดที่ 2	จุดที่ 2	จุดที่3	จุดที่3	เฉลี่ย	เฉลี่ย
1	pH	4.99	5.02	5.01	5.03	4.99	5.01	5	5.02
2	Temperature (°C)	28.93		30.03		29.36		29.44	
3	Electrical Conductivity	93		91		92		92	
4	ความขุ่น (NTU)	234.3 3		224.33		249.66		236.1	
5	ความโปร่งแสง (cm)	ND		ND		ND		-	
6	DO (mg/l)	5.2		3.53		3.72		4.15	
7	BOD (mg/l)	1.4		1.27		1.67		1.45	

4. ช่วงของอุณหภูมิ และความเร็วม

จากการวิเคราะห์ข้อมูลอุตุนิยมวิทยาภูมิอากาศในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 -2554 พบว่า ช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด ในเดือนมกราคม พ.ศ.2552 มีค่าเฉลี่ย 15.92 องศาเซลเซียส และ ช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด ในเดือน เมษายน พ.ศ.2553 มีค่าเฉลี่ย 38.08 องศาเซลเซียส ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับอุณหภูมิที่เหมาะสมในการปลูกแล้วสามารถจำแนกผลการวิเคราะห์ด้านอุณหภูมิ และความเร็วม ดังนี้

4.1 ศักยภาพด้านช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุด-สูงสุดที่มีผลต่อการปลูกบัวชนิดต่างๆ

4.1.1 บัวฝรั่ง ซึ่งเหมาะสำหรับการปลูกอยู่ในช่วงอุณหภูมิ 20-30 องศาเซลเซียส ช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุดของเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีไม่เหมาะสมเนื่องจากอุณหภูมิสูงสุดเฉลี่ยเกิน 30 องศาเซลเซียส (ตารางที่ 5.4) ในทุกเดือน อย่างไรก็ตาม หากต้องการปลูกบัวฝรั่งควรมีการศึกษา ชนิดและพันธุ์ที่สามารถปลูกในประเทศไทย โดยสามารถปลูกในโรงเรือนที่พรางแสงเพื่อให้อุณหภูมิของสภาพแวดล้อมลดลงอยู่ในช่วงที่เหมาะสมได้

4.1.2 บัวผัน-เผื่อน ซึ่งช่วงอุณหภูมิ ที่เหมาะสมอยู่ระหว่าง 20-45 องศาเซลเซียส ช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดและสูงสุดของเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีอยู่ในช่วงที่เหมาะสม โดยจากการสำรวจสภาพปัจจุบันของบึงหนองซ้าง พบว่า มีบัวสายหรือบัวแดงสามารถเจริญเติบโตได้ในบึงหนองซ้างแต่พบจำนวนไม่มากนัก และในช่วงอุณหภูมินี้เหมาะสำหรับบัวผัน-เผื่อน บัวกินสาย บัวนางกวัก และบัวยักษ์ออสเตรเลีย ซึ่งเป็นบัวที่มีถิ่นกำเนิดในเขตร้อนชื้น

4.1.3 บัวหลวง ซึ่งเหมาะสำหรับการปลูกอยู่ในช่วงอุณหภูมิ 15-45 องศา ช่วงอุณหภูมิเฉลี่ยต่ำสุดและสูงสุดของเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีอยู่ในช่วงที่เหมาะสม โดยจากการสำรวจสภาพปัจจุบันของบึงหนองซ้าง พบว่า มีบัวหลวงสามารถเจริญเติบโตได้ดี

4.2 ศักยภาพด้านความเร็วมเฉลี่ยต่ำสุด-สูงสุด

จากการวิเคราะห์ข้อมูลอุตุนิยมวิทยาภูมิอากาศในเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานี ย้อนหลัง ตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 -2554 (ตารางที่ 5.5) พบว่า ความเร็วมเฉลี่ยต่ำสุด ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ.2552 มีค่าเฉลี่ย 2.67 น็อต (5.073 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) และ ความเร็วมเฉลี่ยสูงสุด ในเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2551 มีค่าเฉลี่ย 5.53 น็อต (10.507 กิโลเมตรต่อชั่วโมง) ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความเร็วมที่เหมาะสมในการปลูกซึ่งบัวต้องการลมสงบแล้ว พบว่า ความเร็วมเฉลี่ย 2.67 น็อต เทียบความเร็วมและชนิดลมของมาตรฐานโบฟอร์ตเป็นลมชนิดลมเบา และความเร็วมเฉลี่ย 5.53 น็อต เป็นลมชนิดลมอ่อน เหมาะสำหรับการปลูกบัวซึ่งต้องการลมค่อนข้างสงบหรือลมอ่อน

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปศักยภาพด้านช่วงของอุณหภูมิ และความเร็วม ได้คะแนน เฉลี่ย 4.5 คือ มีศักยภาพระดับมากที่สุด โดยมีช่วงอุณหภูมิและความเร็วมเฉลี่ยที่เหมาะสมสำหรับการปลูกบัวเกือบทุกชนิดยกเว้นบัวฝรั่ง

ตารางที่ 5.4 แสดงอุณหภูมิเฉลี่ยสูงสุด-ต่ำสุด พ.ศ.2551-2554 จำแนกรายเดือน (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, 2554)

ปี พ.ศ.	อุณหภูมิ / เดือน																							
	ม.ค.		ก.พ.		มี.ค.		เม.ย.		พ.ค.		มิ.ย.		ก.ค.		ส.ค.		ก.ย.		ต.ค.		พ.ย.		ธ.ค.	
	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด	สูงสุด	ต่ำสุด
2551	32.17	17.89	31.09	16.33	36.2	21.65	36.31	23.93	33.17	22.96	33.39	22.53	33.39	24.85	32.71	24.1	31.74	24.11	33.16	22.22	31.13	21.02	30.15	18.09
2552	30.4	15.92	35.09	21.78	35.93	23.05	35.28	23.64	33.94	23.25	34.01	24.71	32.22	23.05	32.48	20.33	31.96	22.51	32.49	21.64	32.52	19.31	32.95	18.38
2553	32.82	19.58	35.57	23.25	36.74	21.64	38.08	22.85	35.65	26.84	35.55	24.53	34.43	24.59	32.1	23.22	32.76	24.47	31.16	22.05	31.45	21.46	31.92	17.74
2554	30.7	15.99	34.27	19.46	33.43	18.79	35.7	21.65	34.32	22.84	33.3	23.36	32.49	23.96	31.82	23.77	30.85	23.48	31.62	22.23	32.64	21.16	28.6	18.11

ตารางที่ 5.5 แสดงกำลังลมเฉลี่ย (น็อต) พ.ศ.2551-2554 จำแนกรายเดือน (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, 2554)

ปี พ.ศ.	กำลังลมเฉลี่ย / เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2551	4.16	3.98	3.64	3.02	2.84	2.67	3.84	3.37	3.18	2.96	5.53	5.10
2552	5.00	2.67	3.20	3.40	3.10	4.16	4.30	3.11	3.60	3.84	4.80	3.04
2553	3.54	2.69	3.64	2.83	3.12	3.17	3.33	3.17	2.60	3.68	5.50	3.68
2554	4.8	2.70	4.70	3.00	2.80	4.00	3.7	3.12	3.10	3.71	4.00	5.05

5. ปริมาณของแสงแดดที่บั่วต้องการ

ตารางที่ 5.6 แสดงปริมาณแสงแดดเฉลี่ย (ชั่วโมง/วัน/เดือน) พ.ศ.2551-2554 จำแนกรายเดือน (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, 2554)

ปี พ.ศ.	ปริมาณแสงแดดเฉลี่ย / เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2551	9.02	7.54	8.41	7.98	4.84	6.05	6.80	4.61	3.55	6.09	4.87	5.00
2552	7.42	8.50	7.81	8.01	6.97	7.18	4.69	4.29	4.23	6.08	8.69	9.07
2553	8.57	9.01	9.31	8.20	6.00	6.00	6.87	3.29	5.37	5.74	6.75	8.67
2554	8.70	8.68	6.54	7.57	7.63	5.14	5.30	4.57	2.37	5.68	8.77	8.42

ตารางที่ 5.7 แสดงปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย (มิลลิเมตร) พ.ศ.2551-2554 จำแนกรายเดือน (ศูนย์อุตุนิยมวิทยาภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง, 2554)

ปี พ.ศ.	ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย / เดือน											
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
2551	0.00	0.04	1.61	0.51	9.80	7.73	4.02	4.50	9.22	4.18	1.04	0.00
2552	0.00	0.13	2.12	7.43	3.24	7.31	16.45	13.50	13.23	1.05	0.01	0.00
2553	0.73	0.43	0.00	1.56	5.05	4.55	8.89	15.42	11.50	2.90	0.02	0.00
2554	0.00	0.04	0.34	3.47	9.62	6.14	7.96	14.49	12.23	9.54	0.00	0.00

จากตารางที่ 5.6 และ 5.7 ปริมาณแสงแดดเฉลี่ยต่ำสุดในเดือนกันยายน พ.ศ.2554 เฉลี่ย 2.37 ชั่วโมง/วัน ซึ่งช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายนเป็นช่วงหน้าฝนมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยมากกว่าเดือนอื่นๆ และปริมาณแสงแดดเฉลี่ยสูงสุดในเดือนมีนาคม พ.ศ.2553 เฉลี่ย 9.31 ชั่วโมง/วัน ซึ่งในช่วงเดือนธันวาคม-เดือนมีนาคมเป็นช่วงหน้าหนาวและหน้าร้อน มีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยน้อยมากในทุกปี

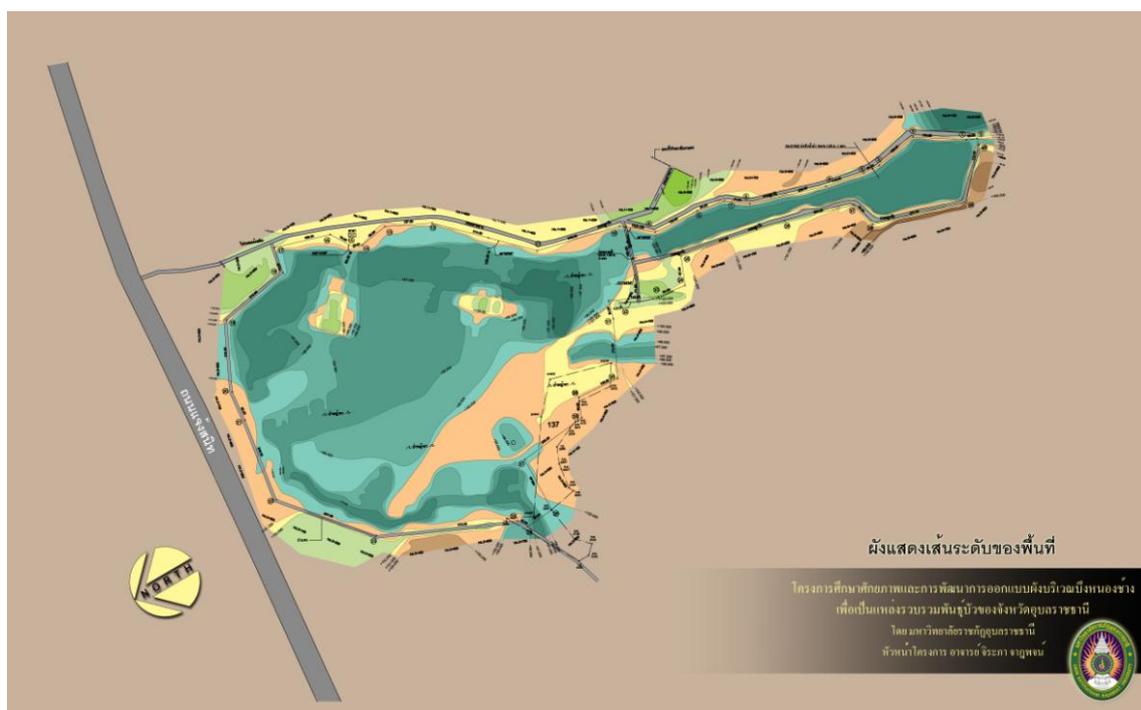
หากเปรียบเทียบปริมาณแสงแดดเฉลี่ยของเขตอำเภอเมืองอุบลราชธานีกับปริมาณแสงแดดที่บั่วต้องการคือไม่ต่ำกว่า 5 ชั่วโมง ต่อวัน พบว่า ส่วนใหญ่ทั้งปีมีปริมาณแสงแดดเฉลี่ย ต่อวัน ต่อเดือนเกิน 5 ชั่วโมง โดยในแต่ละปีในช่วงเดือนสิงหาคมและกันยายนมีปริมาณแสงแดดเฉลี่ยไม่ถึง 5 ชั่วโมง เพราะเป็นช่วงหน้าฝน และจากการสังเกตการเจริญเติบโตของบั่วในบึงหนองซ้าง พบว่า ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม พ.ศ.2554 บั่วหลวงมีการเจริญเติบโตทางใบ และออกดอกให้เห็นมากที่สุด

จากผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุป ศักยภาพด้านปริมาณแสงแดดมีคะแนนเฉลี่ยระดับ 5 หมายถึง มีศักยภาพระดับมากที่สุด โดยมีปริมาณแสงแดดที่เหมาะสมสำหรับการปลูกบั่ว

6. ภาวะที่ปลูก

ภาวะที่ปลูก ในที่นี้หมายถึงความลึกของหนองน้ำ และการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ โดยพิจารณาศักยภาพ 2 ด้าน คือ 1) ความลึกของน้ำ และ 2) การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ

6.1 ด้านความลึกของน้ำ จากการสำรวจความลึกของน้ำในบึง (ภาพที่ 5.4) และการสังเกตการเจริญเติบโตของบัวหลวงในบึงหนองช้าง โดยพบว่าบัวหลวงเจริญเติบโตได้ดี ขึ้นอย่างหนาแน่น และออกดอกจำนวนมากในช่วงเดือน เมษายน-พฤษภาคม ซึ่งเป็นช่วงที่น้ำตมมากที่สุดของปี ที่สำรวจ (ตารางที่ 5.8)

ภาพที่ 5.4 แสดงระดับของพื้นที่บึงหนองช้าง

จากการสำรวจพื้นที่บริเวณบึงหนองขอน (มีนาคม 2554) บริเวณที่มีความลึกตั้งแต่ 60-150 เซนติเมตร มีพื้นที่ประมาณร้อยละ 50 ของพื้นที่บึงทั้งหมด (477 ไร่) เมื่อเทียบกับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านความลึกของน้ำ มีคะแนนศักยภาพระดับ 3 คือ มีพื้นที่ 40-59% ที่น้ำลึกระหว่าง 60-150 เซนติเมตร

6.2 การเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ เนื่องจากบึงหนองช้างเป็นพื้นที่รับน้ำจากบริเวณรอบๆ ก่อนไหลลงสู่ลำเซบาย ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำย่อมขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนในแต่ละปี โดยในช่วงเดือนตุลาคม 2553 - กันยายน 2554 ช่วงที่น้ำตมต่ำสุดในเดือนพฤษภาคม ต่ำกว่าระดับอ้างอิงประมาณ 0.60 เมตร และช่วงที่น้ำขึ้นสูงสุดอยู่ในช่วงเดือนกันยายน สูงกว่าระดับอ้างอิงประมาณ 1.00 เมตร โดยช่วงหน้าฝนตั้งแต่เดือนสิงหาคม-กันยายน ปริมาณน้ำที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วทำให้บัวไม่สามารถยึดลำต้นได้ทันทำให้ลำต้นและใบส่วนใหญ่จมอยู่ในน้ำและตายในที่สุด เมื่อเทียบ

กับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ มีคะแนนศักยภาพระดับ 2 คือมีการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำไม่เกิน 1.20 เมตร ต่อปี

สรุป ศักยภาพรวมด้านความลึกของน้ำ และ ด้านการเปลี่ยนแปลงของระดับน้ำ มีคะแนน 2.5 หมายถึง พื้นที่ปลูกเหมาะสมปานกลาง (2.5-3.49)

ตารางที่ 5.8 แสดงสภาพการเติบโตของบัว ลักษณะการเติบโต และระดับน้ำจำแนกรายเดือน

สภาพการเติบโตของบัว	เดือน	ลักษณะการเติบโต	ระดับน้ำ
	ต.ค.2553	มีใบบอ่อนบริเวณน้ำตื้นๆ	ลด
	พ.ย.2553	ใบบเริ่มชูพืชน้ำ	ลด
	ธ.ค.2553	เติบโตได้ดีในบริเวณน้ำตื้น	ลด
	ม.ค.2554	มีหนอนกระชูกัดกินใบบเสียหายเป็นบริเวณกว้างทั่วพื้นที่บึง	ลด
	ก.พ.2554	ใบบที่ถูกกัดกินเริ่มแห้ง และเริ่มมีใบบอ่อนโผล่เหนือผิวน้ำ	ลด
	มี.ค.2554	มีใบบอ่อนจำนวนมากโผล่ที่ผิวน้ำ	ลด

ตารางที่ 5.8 (ต่อ)

	เม.ย.2554	ก้านใบยัดเหนือน้ำ และมีดอกมากที่สุดในรอบปี	ลด
	พ.ค.2554	มีดอกมากและเริ่มติดฝัก น้ำลดมากที่สุดจนมีสันดอนโคล่	ลดมากที่สุด
	มิ.ย.2554	มีหนอนกระทู้กัดกินใบ เสียหายเป็นบริเวณกว้าง	เพิ่ม
	ก.ค.2554	ใบที่ถูกกัดกินเริ่มแห้ง และเริ่มมีใบอ่อน โผล่เหนือผิวน้ำ	เพิ่ม
	ส.ค.2554	น้ำปริมาณมากทำให้ใบอ่อนบริเวณน้ำลึกยัดไม่ทันและจมน้ำ	เพิ่ม
	ก.ย.2554	ถูกน้ำท่วม	เพิ่ม
	ต.ค.2554	ถูกน้ำท่วม	เริ่มลด

7. โรคและศัตรูของบัว

7.1 โรคของบัว จากการสำรวจ สังเกต บริเวณจุดสำรวจ 6 จุดทั่วบึง ไม่พบโรคใบจุด ระบาดในพื้นที่บึงหนองขอน เมื่อเทียบกับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านโรคของบัว มีคะแนนศักยภาพ ระดับ 5

7.2 แมลงศัตรูของบัว จากการสำรวจ สังเกต พบว่า มีหนอนกระทู้ระบาดกัดกินใบบัว 2 ช่วงในรอบปี คือ ช่วงเดือน มกราคม-กุมภาพันธ์ และช่วงเดือน มิถุนายน-กรกฎาคม (ภาพที่ 5.5) และไม่พบ หนอนพับใบ หนอนชอนใบ เพลี้ย และไรแดง เมื่อเทียบกับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านแมลงศัตรูของบัว มีคะแนนศักยภาพระดับ 4 พบแมลงศัตรูชนิดเดียว อย่างไรก็ตามเมื่อสังเกตสภาพความเสียหายที่มีต่อบัวหนอนกระทู้ซึ่งกัดกินใบบัวสร้างความเสียหายแก่บัวได้ทั้งบริเวณ แต่เป็นการระบาดหลังจากบัว ออกดอกแล้ว

ภาพที่ 5.5 หนอนกระทู้กัดกินใบบัว

ตารางที่ 5.9 แสดงแมลงศัตรูของบัว

ลำดับ	แมลงศัตรู (รูป)	ช่วงที่ปรากฏ											
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
	หนอนพับใบ												
	หนอนกระทู้				/	/				/	/		
	หนอนชอนใบ												
	เพลี้ย												
	ไรแดง												

7.3 สัตว์ศัตรูของบัว จากการสำรวจ สังเกต สัมภาษณ์ประชาชนที่จับสัตว์น้ำในบึงหนอง ช้าง และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีสัตว์ศัตรูของบัวทั้ง 4 ชนิด โดยพบหอยเชอร์รี่เป็นจำนวนมาก (ตารางที่ 5.10) เมื่อเทียบกับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านสัตว์ศัตรูของบัว มีคะแนนศักยภาพระดับ 1

ภาพที่ 5.6 ไข่หอยเชอรี่เกาะบนก้านบัว

ตารางที่ 5.10 แสดงสัตว์ศัตรูของบัว

ลำดับ	สัตว์ศัตรู	ช่วงที่ปรากฏ											
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
1	หอยเชอรี่	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
2	ลูกเขียด กบ คางคก	/	/	/								/	/
3	ปลานิล	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
4	เต่า	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/

7.4 พืชศัตรูของบัว จากการสำรวจ สังเกต และศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่า มีพืชศัตรูของบัวทั้ง 6 ชนิด โดยเฉพาะผักตบชวาพบมากที่สุด รองลงมาคือ จอก สาหร่ายหางกระรอก ส่วนจุลินทรีย์เขี้ยว ตะไคร่น้ำ และพบลูกบัวปริมาณน้อยเนื่องจากน้ำในบึงมีลักษณะค่อนข้างขุ่น (ตารางที่ 5.11) เมื่อเทียบกับเกณฑ์การวัดศักยภาพด้านพืชศัตรูของบัว มีคะแนนศักยภาพระดับ 1 นอกจากนี้พืชที่มีลักษณะที่เป็นศัตรูของบัวอีกชนิดหนึ่งได้แก่หูก้านซึ่งขึ้นอย่างหนาแน่นบริเวณน้ำตื้นและเกาะเป็นแพร่วมกับหูก้านอื่นๆ บางครั้งลอยไปทั่วบริเวณบึง

ตารางที่ 5.11 แสดงพืชศัตรูของบัว

ลำดับ	พืชศัตรู	ช่วงที่ปรากฏ											
		ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.
	ผักตบ	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	จอก แหน	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/	/
	สาหร่าย						/	/	/				
	จุลินทรีย์เขี้ยว							/	/	/			
	ลูกบัว			/	/	/	/	/	/	/			
	ตะไคร่			/	/	/	/	/	/				

ตารางที่ 5.12 สรุปศักยภาพด้านโรคและศัตรูของบัวและค่าเฉลี่ย

ลำดับ	โรคและศัตรู	ระดับที่พบ					หมายเหตุ
		1	2	3	4	5	
1	โรคของบัว					/	ไม่พบโรคใบจุด
2	แมลงศัตรูของบัว				/		พบชนิดเดียวแต่ทำลายเป็นบริเวณกว้าง
3	สัตว์ศัตรูของบัว	/					
4	พืชศัตรูของบัว	/					
	รวม	2			4	5	เฉลี่ย = $11/4 = 2.75$ มีโรคและศัตรูปานกลางค่อนข้างมาก

8. ผู้ปลูกเลี้ยงและผู้ดูแล

ตารางที่ 5.13 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. แบบที่มีอาคารจัดแสดง เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ปลูกบัวชนิดต่างๆ ลงในกระถาง และหนองน้ำ ตามความเหมาะสมของชนิดและพันธุ์บัว	194	50.8
2. แบบตามธรรมชาติ คือปลูกบัวชนิดต่างๆ ลงไปในหนองน้ำ เพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ	188	47
3. แบบอื่นๆ เช่น เป็นแหล่งปลูกบัวเพื่อการค้า	9	2.3
รวม	400	100

ตารางที่ 5.14 ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบการบริหารจัดการแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว	จำนวน (คน)	ร้อยละ
1. จัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ	245	61.3
2. จัดการโดยองค์กรบริหารส่วนตำบลหนองขอน	78	19.5
3. จัดการโดยองค์กรภาคประชาชน เช่น มูลนิธิ	38	9.5
4. จัดการโดยภาคเอกชน	18	4.5
5. อื่นๆ	21	5.3
รวม	400	100

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนจำนวน 400 ตัวอย่าง ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ร้อยละ 50.8 เห็นว่าควรเป็นแบบแบบที่มีอาคารจัดแสดง เพื่อเป็นแหล่งความรู้ และแหล่งท่องเที่ยว ปลูกบัวชนิดต่างๆ ลงในกระถาง และหนองน้ำ ตามความเหมาะสมของชนิดและพันธุ์บัว รองลงมาคือ ร้อยละ 47.0 เห็นว่าควรเป็นแบบตามธรรมชาติ คือปลูกบัวชนิดต่างๆ ลงไปในหนองน้ำเพื่อเป็นแหล่งท่องเที่ยวตามธรรมชาติ (ตารางที่ 5.13) ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการส่วนใหญ่ คือร้อยละ 61.3 เห็นว่าควรบริหารจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ และรองลงมา ร้อยละ 19.5 เห็นว่าควรบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขอน (ตารางที่ 5.14)

จากข้อมูลด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบของแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวและข้อมูลด้านรูปแบบของการบริหารจัดการ นำไปสอบถามผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการอุทยานบึงบัวเฉลิมพระเกียรติ ระดับจังหวัดถึงศักยภาพของหน่วยงานราชการที่สามารถบริหารจัดการแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว

จากการสอบถามกลุ่มตัวอย่างที่เป็นประชาชนจำนวน 400 ตัวอย่าง ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารจัดการส่วนใหญ่ คือร้อยละ 61.3 เห็นว่าควรบริหารจัดการโดยหน่วยงานภาครัฐ และรองลงมา ร้อยละ 19.5 เห็นว่าควรบริหารจัดการโดยองค์การบริหารส่วนตำบลหนองขอน โดยหน่วยงานราชการที่สามารถบริหารจัดการแหล่งรวบรวมพันธุ์บัว ได้แก่ วิทยาลัยเกษตรหนองขอน

ด้านด้านศักยภาพของหน่วยงาน

- ศักยภาพด้านความรู้ความสามารถของบุคลากร มีคะแนนศักยภาพ 4 หมายถึง มีศักยภาพระดับมาก เนื่องจากมีนักวิชาการที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการปลูกเลี้ยงและดูแลบัว

- ศักยภาพด้านการดำเนินงานเต็มเวลาของบุคลากร มีคะแนนศักยภาพระดับ 3 หมายถึง มีศักยภาพปานกลาง เนื่องจากมีภาระงานประจำอยู่แล้ว ทำให้ไม่สามารถทำงานเต็มเวลาให้กับแหล่งรวบรวมบัวได้

- ศักยภาพด้านงบประมาณของหน่วยงาน มีคะแนนศักยภาพ ระดับ 1 หมายถึง มีศักยภาพน้อยมาก เนื่องจากยังไม่มีชัดเจนด้านการบริหารจัดการ ทางหน่วยงานไม่ได้เตรียมงบประมาณไว้

สรุป ศักยภาพด้านผู้ปลูกเลี้ยงและผู้ดูแล มีคะแนนศักยภาพเฉลี่ย 2.6 หมายถึง มีศักยภาพระดับปานกลาง

สรุป ศักยภาพของบึงหนองซ่างเพื่อการเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี

ตารางที่ 5.15 ศักยภาพ 8 ด้านของบึงหนองซ่างเพื่อเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวของจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับ	ศักยภาพด้าน	คะแนน	น้ำหนัก	น้ำหนัก X คะแนน	หมายเหตุ
1	การรู้จักชนิดและพันธุ์บัวที่จะปลูก	2	1	2	มีศักยภาพระดับน้อย (ร้อยละ 20.01-40.00)
2	ดิน	2.5	3	7.5	ดินมีศักยภาพระดับปานกลาง (2.5-3.49)
3	น้ำ	2	3	6	มีศักยภาพระดับน้อย (1.5-2.49)
4	อุณหภูมิ / ลม	5	2	10	มีศักยภาพมากที่สุด
5	แสงแดด	5	1	5	มีศักยภาพมากที่สุด
6	ภาชนะที่ปลูก	2.5	3	7.5	มีศักยภาพระดับปานกลาง (2.5-3.49)
7	โรคและศัตรู	2.75	2	5.50	มีศักยภาพระดับปานกลาง (2.5-3.49)
8	ผู้ปลูกเลี้ยง ผู้ดูแล	3	3	9	มีศักยภาพปานกลาง
	รวม		18	52.5	สรุป มีศักยภาพปานกลาง (36.1-54.0)

หมายเหตุ คะแนนรวมทั้งหมดคูณค่าน้ำหนัก = $18 \times 5 = 90$

จัดแบ่งเป็นช่วงของศักยภาพ 5 ช่วงๆ ละเท่าๆ กัน

ระดับ 1 มีศักยภาพน้อยที่สุด (0-18.0)

ระดับ 2 มีศักยภาพน้อย (18.1-36.0)

ระดับ 3 มีศักยภาพปานกลาง (36.1-54.0)

ระดับ 4 มีศักยภาพมาก (54.1-72.0)

ระดับ 5 มีศักยภาพมากที่สุด (72-90.0)

จากตารางที่ 5.16 หากพิจารณาปัจจัย 8 ด้านในการปลูกบัวลงในแหล่งน้ำแล้ว บึงหนองซ่างมีศักยภาพในการเป็นแหล่งรวบรวมพันธุ์บัวระดับปานกลาง โดยปัจจัยสำคัญอันดับ 1 สำหรับปลูกบัว ได้แก่ ปัจจัยด้านดินปลูก ผู้ปลูกเลี้ยงผู้ดูแล ภาชนะหรือบริเวณที่ปลูกมีศักยภาพระดับปานกลาง และปัจจัยเรื่องน้ำมีศักยภาพระดับน้อย ส่วนปัจจัยที่สำคัญอันดับ 2 ด้านอุณหภูมิและลม มีศักยภาพระดับมากที่สุด ด้านโรคและศัตรู มีศักยภาพระดับปานกลาง และปัจจัยสำคัญอันดับ 3 แสงแดดมีศักยภาพระดับมากที่สุด และการรู้จักชนิดและพันธุ์บัวที่จะปลูกมีศักยภาพระดับน้อย สรุปปัจจัย 8 ด้านของการปลูกบัวบึงหนองซ่างมีศักยภาพระดับปานกลาง